

déu», Carner, *Nabi*, 31.

Ranco, V. *ranc* *Rancor*, *rancorós*, V. *ranci* *Rancós*, *rancot*, V. *ranc* *Rancúnia*, *rancunós*, *rancura*, *rancurament*, *rancurar-se*, *rancuórs*, V. *ranci*

RANDA, 'punes fines de fil gruixut', mot comú al cat. i el cast.; i al port. *renda* id, forma potser no menys antiga; sens dubte es tracta d'una especialització del sentit del mot *randa*, comú a l'oc. antic i l'it. *randa* 'orla, marge' i també 'extrem, fi', 'línia', 'clos, tanca', i el verb *randar* 'orlar (una tela)', 'arreglar (cosa, persona)'; d'aquest mateix verb ha de venir el cat. *arranar* 'tallar arran, escapçar, rapar', del qual prové l'adv. *arran* 'frec a frec, tocant' on el mot es presenta amb el tractament fonètic de ND com a -n-, normal en cat.: per tant sembla que *arranar* i *arran*, entre tots aquests, siguin els mots més antics i arrelats en la nostra llengua, mentre que *randa* cat i *renda* port., serien formes, si bé ja arrelades, però manllevades més tardanament, com a termes de vestuari luxós i art sumptuari; així ens queda, doncs, un mot romànic antic RANDA que, amb el sentit de 'marge, extremitat, orla', seria autòcton en tres o cinc llengües del centre i O. de la Romània; d'origen desconegut, però ben afí amb el germ. RAND 'vora, cantell o guarnició de l'escut' (masc. en germ. occidental, i fem. en escand); aquest mot, però, reapareix en la toponímia primitiva de França, i en altres formes cèltiques, amb forma RAN-DA i significat de 'partiú, frontera, límit', ço que fa creure que tant en gàllic, com en germànic i en romànic, es tracti d'una supervivència antiquíssima d'un mot pre-romà, potser d'origen indoeuropeu, però més aviat sorotàptic que pròpiament cèltic ni germànic; és molt versemblant que també hi hagi relació amb el mot balto-eslau RENDA/RENDO- 'línia', 'sèrie', 'ordre'. □ 1ª doc : 1363.

□ I velum auri ab *randes* d'aur» Perp., 1363. El DAG troba «botons de *randa* en els coxins» en un inv. de Cruilles, de 1390, i «un capell blanc [de dona] ab *randa* d'or» en un de Vic de 1410; l'AlCM altres tres, de les tres regions cabdals, de 1418-61. Alart en una nota de 1879 (RLR xvi, 27), després del de la primera data, recull en notes dels notaris de Perpinyà: «un lansom ab *randa*» (junt amb l'adj.-part. corresponent: «un lansom de li de dos teles, *rendat*» a. 1384), «unes tovalloles de cotonina, ab *randa* a cascun cap» a. 1400 i «un lansom de li sens *randa*; altre lansom ab *randa*» a. 1401; «una boceta de *randa* blanca», *Decam* VII, § 3, 396.13f. (trad. «una borsetta di *refe* bianco»).

La singular locució *veure la randa als peus* sembla que partint de la idea de vestit que se'n posa malament, s'usaria figuradament amb el valor generalitzat 'disposar-se les coses malament, a l'inrevés de com haurien d'anar' (un adorn magnífic de la vestidura, posat allà on a penes es pot veure): «Stephanía li pres la mà e posà-la y sobre la falda de la Princesa; com ella véu que estava sobre los genolls seus, abaxà s e besà-la-y. —A mi no put honor —dix Tirant— ans ho tinc a molta gràcia e mercè, mas veig *la randa als peus*: car

ço que yo deuria fer, vostra majestat s'i és volguda cuytar», JnMartorell (Ag. II, 270 f.).

Registat per lexicògrafs des dels diccs de rims de JMarc (1372) i Aversó (si bé no el defineixen), i el de Busa-N. 1507 («*randa*, *rete*, *reticulum*», E-v-3 2f.).

Ha restat en ús fix, com a terme del llenguatge triat, a tot el territori lingüístic, sobretot en comparacions poètiques i en descripcions de vestuari i adorn pomposos amb tendència a deixar més rastre en el llenguatge literari, i més de cap al S. del país, que de l'extrem NE: car, en el Princ i Ross, han estat sens dubte més afavorits *brodats*, *punes*, *puntaire* etc. Només el veig en les versions valencianes del *Noi de la Mare* (les del Princ. parlen dels *coiximats* i *cadiretes de les puntaires*), entre les versions aplegades per MulàF: a València ciutat: «Senyora Maria: quina *randa* fa?»; a La Jana: «Quina *rande* 'n fia? - quina *rande* 'n fa?: / la *rande* més fina - qu'hi ha en tot llugà»; a «Lucena de Aranda» [deu voler dir Llucena d'Alcalatén]: «La mestra li die. —Quina *randa* 'n fa? / La *randa* més fina: qui la cusirà?» (*Romillo*, 2 2f) I en efecte és en el P. Val., on encara es parla de la tasca de dones del poble, que fan *randa*: als afores de Torrent hi ha la «Caseta de les *Randeres*», o sigui 'les Puntaires' (1962). Sanchis Guarnier trobà «*randera*: dona que fa *randas*», a Monòver, explicat «punta de fils entreteixits a mà», i aclarint: «és la indústria domèstica tradicional de les dones monoverines» (glossati a *Canyís*).

També més popular a les Illes, almenys les menors: «*randa*. puntilla de encaje» (PzCabr) Sobretot allà, i en el P. Val, figura en un seguit de locs. verbals a base de *fer randas*, *tenir en randas*, *fer o portar bona randas* 'fer feina, fer bona feina, tenir en abundor': «allota, si vols *fer randas* / t'has d'axicar dematí: / pega cossa an es cuxí, / dé'l anar de banda a banda», Camps Merc. (*Folkli Men* I, 126); «per Cotaina vaig passar: / figural de cada banda; / hi havia pomes *en randas* / i vin blanc per refrescar» (id id, p 90, i a la p 175, repeteix els mateixos dos versos amb referència a una altra possessió de Menorca); en el val. de Monòver: «—Totes es fadrines estan en el para-<d><ó<r> posat. —La veritat és que, sense matros, què farien elles? —Pos, chi. . res .. fe<r> *randas*», *Canyissaes* (16); irònicament, com ja ho és bastant en l'anterior: «ell se figurava que yo callaria --- *portes bona randas*, y a bona part vas a fer llenya», *Rond. d. Rond* val (35).

En fi la més coneguda, comuna a les tres regions cabdals (i àdhuc molt més del Principat que de València, on avui es reemplaça per l'equivalent «contar» o «explicar, fil per *agulla*» o «punt per *agulla*»): *fil per randas*: «Contar *fil per randas* --- tot *fil per randas* vos ho diran», *Somni de Joan Joan*, 199; «--- va cullir-la, espinant-se per les mans --- va sortir una serp ---; reunint les seues filles, després d'entregar a Na Dolça la rosa blanca promesa, els va contar *fil per randas* tot lo que li havia succeït en el palau encantat», JnRosselló (*Manyoc*, 237); i així mateix en moltes rondalles del Princ., com les dels reculls de Verdguer i